

подальшого становлення та саморозвитку особистості. Це і стане предметом наших подальших досліджень.

Список використаної літератури.

1. Занюк, С., (2002), Психологія мотивації: Навч. Посібник, Либідь, Київ, 304 с.
2. Климчук, В., (2005), Експериментальне дослідження явища «мотиваційного зараження» // Соціальна психологія, №3 (11), С. 59–71.
3. Сидоренко, Е., (2005), Мотивационный тренинг, Речь, СПб., 240 с.
4. Хекхаузен, Х., (2003), Мотивация и деятельность, Питер, СПб., 864 с.
5. Deci E., Ryan R., (2000), Intrinsic and Extrinsic Motivations: Classic Definitions and New Directions // Contemporary Educational Psychology, № 25. – P. 54–67.
6. Deci E., Ryan R., (1985), Intrinsic Motivation and Self-Determination in Human Behavior. – New York – London: Plenum Press, 371 с.

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ СФЕРИ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

УДК 159.37.015.3.372.36

*Сидорчук І. В.,
студентка спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Проблема розвитку емоційної сфери дитини є актуальною тому, що емоційний світ відіграє важливу роль в житті кожної людини. Формування емоцій, виховання моральних, естетичних почуттів сприяє більш досконалому відношенню людини до навколишнього світу, і суспільства, сприяє становленню гармонійно розвиненої особистості

Короткий аналіз останніх досліджень і публікацій з проблеми. Зазначеною проблемою займалися психологи Л.С. Виготський, О.М. Леонтьєв, С.Л. Рубінштейн, Д.Б. Ельконін, та ін. Вони стверджували, що позитивні емоції створюють оптимальні умови для активної діяльності мозку і є стимулом для пізнання навколишнього світу. Їхні дослідження показали, що уже в дошкільному дитинстві закладаються основи емоційної культури особистості.

Метою наукової публікації є теоретичний аналіз особливостей емоційного розвитку дітей дошкільного віку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Дошкільне дитинство - дуже короткий відрізок часу в житті людини. У цей період розвиток

відбувається як ніколи бурхливо і стрімко. З абсолютно безпорадної, ні до нічого не здатної істоти немовля перетворюється у відносно самостійну, активну особу. Отримують певний розвиток усі сторони психіки дитини, тим самим закладається фундамент для подальшого зростання.

Раннє і дошкільне дитинство - це час, коли емоції панують над усіма сторонами життя дитини, управляють і регулюють всі інші її психічні функції.

Перші емоції дитина відчуває відразу після народження. Це негативні переживання, пов'язані з фізіологічними причинами. Негативні емоції, виражені через крик, плач. Вони виконують захисну функцію, сигналізуючи про якесь неблагополуччя малюка: голод, хворобу, мокрі памперси, втому та інше.

Дорослий, реагуючи на них, забезпечує сприятливі умови для життя новонародженого. Позитивні емоції розвиваються тільки при взаємодії з дорослим, який, крім забезпечення догляду, наповнює життя немовляти різноманітними враженнями і виявляє до дитини любов і турботу.

Особливості емоційної сфери дитини формуються у взаємозв'язку з пізнанням і неусвідомленим відображенням експресії дорослих людей, до яких вона дуже рано виявляє «інтерес», тому що залежить від цих людей і пов'язана з ними як фізично, так і психологічно.

Реакція дитини на дорослого змінюється в процесі її розвитку. На другому місяці життя у дитини з'являється посмішка і «комплекс пожвавлення», описаний у працях Н.Л. Фігуріна, М.П. Денисової, Д.Б. Ельконіна та М.І. Лісіної.

На першому році життя емоційні реакції малюка на дорослого розвиваються в трьох напрямках. По-перше, з «місцевої» реакції - посмішки - вони стають вираженням «повної» радості, що входить в комплекс пожвавлення. По-друге, емоції у дитини викликає особа або голос дорослого. По-третє, емоції стають вибірконими, малюк реагує тільки на певного дорослого. Дитина 4-5 міс. диференціює своїх і чужих. Після 8 міс. виникає страх при сторонніх, який при дбайливому і чуйному ставленні до малюка проходить приблизно в 1,5 - 2 роки. При цьому дорослий залишається центральною ланкою всього сприйняття.

У дошкільному віці з'являється ситуативно-пізнавальне спілкування, спрямоване на пізнання навколишнього світу предметів і людей.

Оволодіння дитиною мовою вносить істотні зміни в пізнання нею людей і навколишнього світу. Велику роль мови в дошкільному віці, провідними є експресивно-мімічні акти. Емоційне спілкування, трансформуючись, проходить через усі форми спілкування, пронизує і забарвлює їх, відіграючи при цьому велику роль у формуванні в дитини емоційно-ціннісного ставлення до людей, їх розуміння і розвитку у неї власних засобів експресивного впливу на оточуючих.

Спілкуючись з близькими дорослими людьми, а потім і з людьми з більш широкого оточення, діти вчаться диференціювати відтінки

експресивної поведінки і за ними «читати» пережитий людиною стан. Про це свідчать прояви маленькими дітьми співчуття, страху, радості та інших переживань відповідно до експресивної картини поведінки близької їм людини.

Для того, щоб жити серед інших людей, відчувати себе комфортно в соціумі, бути прийнятним і зрозумілим іншим людям, дуже важливо вміти розуміти і відчувати їх емоційно-психічні стани, адекватно на них реагувати. Подібна поведінка вимагає розвитку емоційно-перцептивної пильності, вміння помічати, розпізнавати стан іншої людини, володіння «мовою» емоцій, тобто формування емоційно-перцептивних здібностей. Емоційно-перцептивні здібності - це властивості людини, які дозволяють їй сприймати і розпізнавати експресію іншого, розуміти його емоційний стан і адекватно реагувати на нього в процесі спілкування і взаємодії.

Завдяки значущості, яку має дорослий в житті дитини, в процесі взаємодії з ним дитина все тонше диференціює і зовнішній вигляд дорослого, і зміни, які відбуваються в ньому, і перш за все, зміни емоційного вираження його міміки, інтонаційної виразності голосу, жестів.

Діти дошкільного віку здатні не тільки відчувати, а й розуміти різні емоції. Рівні розуміння дітьми емоцій неоднакові.

У старшому дошкільному віці (5-6 років) діти емоційно відгукуються на зрозумілі їм почуття і стосунки, різні емоційні стани людей, тварин.

А.М. Щетиніна в результаті спеціально проведеного дослідження встановила рівні розуміння дошкільниками емоційних станів людини (Щетиніна, А.М., 2003):

I рівень - неадекватний: діти не розуміють емоційного стану, не можуть його назвати або роблять грубі помилки;

II рівень - ситуативно-конкретний: а) діти виявляють розуміння емоційного стану через наведену, підказану їм конкретну ситуацію; б) словесне позначення (дієсловом, а не прикметником) емоційного стану важко вибирають із запропонованих експериментатором, тобто з підказкою;

III рівень - словесного позначення і опису експресії: а) діти швидко і точно вибирають назву стану з числа перерахованих експериментатором (вибирають форму прикметника) або б) самостійно називають емоційний стан;

IV рівень - осмислення у формі опису: а) діти самостійно правильно називають емоційний стан людини; б) виділяють і описують експресію; в) самостійно осмислюють ситуацію, дають її опис;

V рівень - осмислення у формі тлумачення і прояв емпатії: а) діти самостійно і точно називають емоційний стан; б) тлумачать стан через аналіз експресії і через самостійне осмислення ситуацій; в) виявляють емпатію – «оживляють» персонажа (висловлюються від його особи), виявляють яскраве емоційне ставлення до зображеної людини (у вигляді вигуків, висловлювань).

Висновки. Отже, у дитини поступово в процесі соціогенезу формуються і удосконалюються найважливіші і значущі для життя в суспільстві соціально-перцептивні здібності, які проявляються в її індивідуальних особливостях сприйняття та розуміння емоційних станів інших людей, умінні адекватно на них реагувати і відгукуватися навіть на те, чого немає в досвіді її власних переживань, що свідчить про потенційні можливості їх вдосконалення та служить основою побудови благополучної і ефективної взаємодії в соціальному середовищі.

Перспективою досліджень є експериментальне вивчення зазначених феноменів.

Список використаної літератури.

1. Зеньковский, В.В., (1995), Психология детства. Екатеринбург, 347 с.
2. Огнев'юк, В.О., (2016), Дитина. Програма виховання і навчання дітей 2-7 років, ун-т ім. Б.Грінченка, Київ, 304 с.
3. Щетинина, А.М., (2003), Формирование эмоционально-перцептивных способностей у детей дошкольного возраста, монография, НовГУ им. Ярослава Мудрого, Великий Новгород, 124 с.

ПСИХОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА НАСЕЛЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ НА СХОДІ УКРАЇНИ УДК 159.96

*Скидан Д. П.,
старший інспектор ситуаційного відділу управління організаційно-аналітичного забезпечення та оперативного реагування
Головного управління Національної поліції у Вінницькій області*
*Сухаревський П. О.,
студент спеціальності 053 «Психологія»,
освітнього рівня «Магістр»,
КВНЗ «Вінницька академія неперервної освіти»*

Актуальність дослідження. Антитерористична операція (АТО) на сході України являється однією з найактуальніших проблем сьогодення, що зумовлено рядом детермінант, а саме: політичними, економічними, соціальними та військовими. Це являється великою проблемою, як держави в цілому, так і зокрема населення, яке піддається впливу психотравмуючих факторів. Різноманітні стресові ситуації викликані надзвичайними подіями впливають на психічне здоров'я населення, особливості переживання ним психічних травм, пов'язаних з військово-політичними конфліктами. Зниження таких деструктивних станів є однією з актуальних проблем психології.